Hallintovaliokunnalle

Keskusrikospoliisin asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

1 Asia

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa ja asiantuntijaa kuultavaksi asiassa HE 138/2026 vp. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi esitutkintalakia (805/2011), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia (689/1997) ja neljää muuta lakia. Esityksen tavoitteena on sujuvoittaa rikosprosessia sekä tehostaa asioiden käsittelyä. Hallintovaliokunta on tarkentanut, että kuuleminen koskee esitutkintavaiheeseen liittyviä ehdotuksia.

Esityksen mukaan rikoksen esitutkintavaiheen osalta muutettaisiin asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämistä, rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuutta, esitutkinnan toimittamatta jättämistä ja lopettamista, esitutkintatoimenpiteiden suhteuttamista ja esitutkinnan keskeyttämistä. Lainsäädäntöön lisättäisiin säännökset muun ohella edunvalvojan sijaisen palkkion korvausvelvollisuudesta, kuulustelujen äänitallentamisesta sekä avustajan velvollisuudesta antaa loppulausunto. Rikosrekisteritietoja voisi saada myös esitutkinnan rajoittamista koskevaa päätöksentekoa varten.

Keskusrikospoliisi pitää hallituksen esitystä hyvin laadittuna ja lakimuutoksia kannatettavina. Ehdotetut muutokset sujuvoittavat rikosprosessia sekä tehostaa asioiden käsittelyä ja lyhentää käsittelyaikoja. Ehdotukset edistävät myös esitutkintaviranomaisten resurssien tarkoituksenmukaista kohdentamista siten, että asianosaisten oikeusturva ei heikkene ja rikosvastuu toteutuu.

2 Keskusrikospoliisin asiantuntijalausunto

2.1 Esitutkintalain muutokset

2.1.1 Asianomistajan yksityisoikeudellisten vaatimusten selvittäminen

Keskusrikospoliisi kannattaa esitettyä muutosta. Keskusrikospoliisi pitää esitutkinnan ja rikosprosessin sujuvoittamisen kannalta tarkoituksenmukaisena, että asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen ei ole tarpeen tapauksissa, joissa on pidettävä ilmeisenä, ettei syyttäjä ottaisi sitä ajaakseen.

Keskusrikospoliisi toteaa, että kuten perusteluissa on todettu, kynnys sille, ettei korvausvaatimusta selvitetä, olisi kuitenkin korkea. Keskusrikospoliisi esittää harkittavaksi, että asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämisestä voitaisiin luopua nykyistä helpommin. Tämä edellyttäisi rikosoikeudenkäyntilain 3 luvun 9 §:n muuttamista.

Ehdotettua muutosta voidaan pitää myös esityksen perusteluissa kuvatulla tavalla asianomistajan edun mukaisena, jotta asianomistaja saa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa prosessia tiedon siitä, tuleeko syyttäjä ajamaan korvausvaatimustaan vai tuleeko hänen ajaa sitä itse.

2.1.2 Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus

Keskusrikospoliisi pitää perusteltuna, että rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuutta ei olisi sellaisten tietoverkossa havaittujen rikosten osalta, joista ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja joiden esitutkinta jouduttaisiin ilmeisesti keskeyttämään 13 §:n mukaisesti.

Keskusrikospoliisi viittaa säännöskohtaisiin perusteluihin ja toteaa, että etenkin huumausainerikoksiin viittaavaa materiaalia ilmenee tietoverkoissa paljon. Nykyisen lainsäädännön mukainen kirjaamisvelvollisuus asettaa haasteita esimerkiksi esitutkintaviranomaisen kyvylle paljastaa tietoverkoissa ilmenevää vakavaa rikollisuutta. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että esitettyjen muutosten myötä esitutkintaviranomaiset voisivat kohdentaa resurssejaan sellaisiin asioihin, joiden selvittäminen rikosprosessissa on tosiasiallisesti mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Ehdotettu säännös tulisi näin ollen säästämään resursseja. Keskusrikospoliisi esittää, että jatkossa pohdittaisiin myös, tulisiko kirjaamisvelvollisuutta keventää myös sellaisissa asioissa, jotka tulevat poliisin tietoon muualla kuin tietoverkossa.

Keskusrikospoliisi kannattaa myös ehdotettua uutta esitutkintalain 3 luvun 1 §:n 5 momenttia, jonka mukaan rikosilmoituksen kirjaamista saadaan lykätä enintään vuodella, jos se on välttämätöntä toisen rikoksen selvittämisen, käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että ehdotuksessa on huomioitu salaisten tiedonhankintakeinojen, kuten peitetoiminnan, käytön turvaaminen, mistä on hyötyä erityisesti ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

2.1.3 Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana ehdotettua muutosta siitä, että esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa tutkinnanjohtajan päätöksellä myös silloin, jos on ilmeistä, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan asianomistajan oikeusturva ei ehdotuksen mukaisissa tilanteissa vaarannu, sillä ehdotuksessa tutkinnanjohtajalle annetut toimivaltuudet ovat selkeästi rajatut. Keskusrikospoliisi pitää rikosprosessin sujuvoittaminen kannalta tärkeänä, että selvät tapaukset voidaan päättää esitutkintaviranomaisen päätöksellä.

Ehdotettu muutos ei lähtökohtaisesti vähennä esitutkintaviranomaisen työmäärää, mutta lyhentää asian käsittelyn kestoa esitutkintaviranomaisessa, jota voidaan pitää kaikkien asiaan osallisten kannalta tarkoituksenmukaisena.

Lisäksi Keskusrikospoliisi kannattaa rikosrekisterilain 4 §:än ehdotettua muutosta, jonka perusteella rikosrekisteristä olisi mahdollisuus luovuttaa tietoa syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle esitutkinnan rajoittamisasiaa varten. Keskusrikospoliisi katsoo, että ehdotus tulisi kuitenkin ulottaa koskemaan myös tilanteita, joissa esitutkinta päätetään tutkinnanjohtajan päätöksellä.

2.1.4 Esitutkintatoimenpiteiden asettaminen tärkeysjärjestykseen

Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana ja perusteltuna ehdotusta siitä, että esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen ottaen huomioon epäillyn rikoksen laatu ja laajuus, vanhentumisaika, asian merkitys rikoksesta epäillyn virka- tai työtehtävien kannalta sekä muut vastaavat seikat on perusteltu ja kannatettava.

Keskusrikospoliisi pitää perusteltuna sitä, että kiireellisyys- ja priorisointiperusteet on kirjattu täsmällisesti lain tasolle, mikä edistää niiden yhdenmukaista soveltamista. Keskusrikospoliisi pitää kuitenkin tärkeänä, ettei luettelo ole tyhjentävä, vaan sisältää myös avoimen harkintakriteerin.

2.1.5 Esitutkinnan keskeyttäminen

Keskusrikospoliisi kannattaa esitettyä muutosta esitutkintalain 3 luvun 13 §:än esitutkinnan keskeyttämisestä. Keskusrikospoliisi pitää hyvänä perusteluihin tehtyä kirjausta siitä, että harkinnassa voidaan ottaa huomioon esitutkintaviranomaisen käytännössä saamat kokemukset kansainvälisen oikeusavun käyttömahdollisuuksia. Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotetulla muutoksella voidaan säästää selvitystoimenpiteisiin käytettävää työaikaa tilanteissa, jossa niiden voidaan ennakoida olevan tuloksettomia.

Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota myös siihen, että esitutkinnan keskeyttäminen on rikosvastuun toteuttamisen ja asianomistajan oikeusturvan kannalta parempi vaihtoehto kuin esimerkiksi esitutkinnan rajoittaminen, sillä tutkintaa voidaan helposti jatkaa, mikäli asiassa saadaan uutta selvitystä.

2.1.6 Lasten kohtelu esitutkinnassa ja edunvalvojan määrääminen lapselle

Keskusrikospoliisi kannattaa esitettyjä muutoksia esitutkintalain 4 luvun 7 §:än lasten kohtelusta esitutkinnassa sekä 4 luvun 8 §:än ehdotettua muutosta edunvalvojan määräämisestä lapselle.

2.1.7 Kuulustelujen äänitallentaminen

Keskusrikospoliisi pitää kannatettava ehdotettua muutosta siitä, että esitutkintalain 9 luvun 3 §:än lisätään mahdollisuus ottaa kuulustelutilaisuus ääni- ja kuvatallenteen vaihtoehtona

äänitallenteena. Keskusrikospoliisi kannattaa myös esitutkintalain 7 luvun 11 §:än esitettyä muutosta siitä, että kuulustelutodistajan käyttö voitaisiin korvata äänitallenteella.

Äänitallenteen avulla kuulustelujen kulku on jälkikäteen helpommin todennettavissa, mikä vahvistaa niin kuulusteltavan kuin kuulustelijankin oikeusturvaa. Äänitallentamisen lisääminen manuaalisen kirjaamisen sijaan sujuvoittaisi kuulusteluiden suorittamista ja todennäköisesti parantaisi niiden laatua, kun kuulustelija voi kirjoittamisen sijaan keskittyä varsinaiseen kuulustelemiseen. Esityksessä jää avoimeksi se, minkälainen kirjallinen dokumentaatio kuulustelusta tulisi tehdä. Keskusrikospoliisi katsoo, että kuulustelusta voisi olla riittävää laatia tiivistelmä silloin, kun kuulustelu on tallennettu myös ääni- tai kuvatallenteeseen. Myös tiivistelmään kuulustelun olennaisia osia voidaan merkitä sanatarkasti.

2.1.8 Velvollisuus antaa loppulausunto

Keskusrikospoliisi kannattaa esitutkintalain 10 luvun 1 §:än esitettyä muutosta, jonka mukaan asianosaisen avustaja on velvollinen antamaan loppulausunnon, jos siihen varataan tilaisuus.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ehdotetulla muutokselle edistetään sitä, että esitutkinta-aineistoon perehdyttäisiin jo loppulausuntovaiheessa sellaisella tarkkuudella, että syyteharkinta- tai oikeudenkäyntivaiheessa esitettävät lisätutkintapyynnöt mahdollisesti vähentyisivät. Ehdotettu muutos voisi siten sujuvoittaa menettelyä ja lyhentää rikosprosessin kokonaiskestoa.

Robin Lardot, poliisineuvos, Keskusrikospoliisin päällikkö

Simeon Oikarinen, rikostarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 29.09.2026 klo 11:44. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.